

supreme/ogliady/Stan_Pravosuddya_Criminal_2022.pdf?fbclid=IwAR0-cl-Q6vwrkYTf6H36 MOM1-1PtZQeBa0K9rFQXGyadcYYg65htMccVx0 (дата звернення: 25.04.2023).

3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

5. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 25.04.2023).

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 25.04.2023).

7. Лист Верховного Суду від 03 березня 2022 року № 2/0/2-22 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf (дата звернення: 25.04.2023).

Нагорнюк-Данилюк Олександр Олександрович,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

УЧАСТЬ АДВОКАТА У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Судове провадження – це основна стадія кримінального провадження, на якій суд колегіально або суддя одноособово за участю сторін з дотриманням усіх засад кримінального провадження розглядає кримінальне провадження по суті. Спеціальне судове провадження здійснюється відповідно до загальних положень судового розгляду. Судові справи розглядаються в залах судових засідань, які мають відповідну нумерацію. Під час судового розгляду справи здійснюється повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуєчого інший працівник апарату суду [4].

Так, судовий розгляд у кримінальному провадженні щодо злочинів, зазначених у ч.2 ст.297-1 КПК України, може здійснюватися за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), крім

неповнолітнього, за сукупності таких обставин, якщо: обвинувачений переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором з метою ухилення від кримінальної відповідальності; обвинувачений оголошений у міжнародний розшук; до клопотання прокурора додано матеріали про те, що обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження [4].

Такий перелік не можна вважати вичерпним, він лише включає безпосередні вказівки КПК України про особливості здійснення спеціального судового провадження [2]. Під час судового провадження можуть виникнути ситуації, які прямо не передбачені КПК України для спеціального судового провадження, проте їх вирішення потребуватиме застосування особливостей реалізації складових інституту спеціального кримінального провадження, наприклад, дії, які передбачають обов'язкову участь обвинуваченого. Так, зміна обвинувачення в суді потребуватиме надання копії обвинувального акта обвинуваченому, а оскільки це неможливо здійснити безпосередньо, буде застосований порядок, передбачений ст. 297-5 КПК України.

Для спеціального судового провадження актуальні ті ж самі загально-процесуальні проблеми щодо процесуального статусу захисника, способу визначення його прав у КПК України, узгодженості КПК України з положеннями спеціального законодавства, що стосується діяльності адвокатів, співвідношення процесуальних можливостей збирання доказів стороною обвинувачення і захисту тощо. Наявність часу і можливостей, необхідних для підготовки свого захисту, є складовим компонентом справедливого суду, який проявляється в тому, що самої лише декларації про можливість захищатися недостатньо, право на захист перестає бути ілюзорним і стає ефективним за наявності відповідних ресурсів, в першу чергу, часу і можливостей [3, с. 198].

Проте, слід зауважити, що чинний КПК України не містить переліку прав адвоката підозрюваного чи обвинуваченого, лише зазначено, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику (ст. 46 КПК України).

Для спеціального судового провадження, одним із актуальних залишається питання участі захисника за призначенням, який не контактує з підзахисним. Д. М. Шишман зазначає, що позиція захисника за призначенням під час спеціального кримінального провадження (*in absentia*), коли, не маючи контакту з підозрюваним,

обвинуваченим, він не може узгодити з ним тактику дій, повинна зводитися до належного виконання функції захисту відповідно до вимог чинного законодавства та будуватися за принципами «не нашкодити» інтересам підозрюваного та «захистити» його права, зокрема: з'являтися за викликом слідчого, прокурора, слідчого судді, суду для участі у слідчих (розшукових), процесуальних діях і судових засіданнях, захищати права й інтереси підозрюваного, обвинуваченого під час їх проведення, а у разі неможливості прибути за наявності поважних причин – завчасно повідомити про це уповноважену особу; здійснювати нагляд за дотриманням прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого з боку уповноважених органів під час всього спеціального кримінального провадження (*in absentia*), а у разі їх порушення; вживати передбачених законом заходів; оскаржувати незаконні дії та рішення уповноважених державних органів тощо; аналізувати зібрані докази на предмет їх допустимості, належності та достатності, а у разі невідповідності їх вимогам кримінального процесуального законодавства – доводити це суду [1].

Вивчення процесуальних документів (скарги, заяви, клопотання, ухвали, вирoki) у спеціальному кримінальному провадженні, показало, що захисник переважно обґрунтовує:

1) безпідставність здійснення спеціального судового провадження (необізнаність підзахисного про кримінальне провадження);

2) вина підзахисного не доведена (адже мотив і умисел на вчинення злочину неможливо встановити, зважаючи на те, що вони є суб'єктивними ознаками, а підзахисний жодного разу не був допитаний у кримінальному провадженні);

3) недопустимість і неналежність доказів сторони обвинувачення (як правило, шляхом вказівки на процесуальні порушення).

В умовах сьогодення виникає необхідність оптимізації нормативно-правової регламентації повноважень захисника під час спеціального судового розгляду для недопущення, зокрема, формування практики відведення захиснику ролі одержувача копій процесуальних документів, які підлягають врученню підозрюваному. Для цього необхідно внести зміни та доповнення до Правил адвокатської етики. Адвокати в ситуаціях надання правової допомоги у заочному кримінальному провадженні повинні мати чітко визначені орієнтири моральної допустимості своїх дій при формуванні правової позиції сторони захисту без участі клієнта та її реалізації. В таких кримінальних провадженнях захисник зобов'язаний виходити зі своєї професійної компетентності з урахуванням особистого досвіду захисту клієнтів у кримінальних провадженнях, керуватися неупередженим та об'єктивним дослідженням ним обставин злочину для визначення

необхідних і доступних йому законних засобів для здійснення захисту клієнта. У частині 4 ст. 46 КПК України необхідно уточнити, що під час спеціального досудового розслідування (*in absentia*) та спеціального судового розгляду захисник самостійно на користь свого клієнта реалізовує його права, передбачені пунктами 8–16 ч. 3 ст. 42 КПК України.

Таким чином, варто наголосити, що суд має надавати особливого значення охороні прав і законних інтересів обвинуваченого як учасника спеціального кримінального провадження по забезпеченню повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб до обвинуваченої особи була застосована належна правова процедура в контексті приписів ст. 2 КПК України з дотриманням усіх загальних засад кримінального провадження з урахуванням особливостей, встановлених законом. Ці особливості вимагають від суду особливо критичної та прискіпливої оцінки доказів обвинувачення, тому до доказування у цьому випадку висуваються підвищені вимоги.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Михайленко В. В. Реалізація засади верховенства права у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 281 с.

3. Шишман Д. М. Проблемні питання участі захисника у спеціальному кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 260.

4. Шумейко Д. О. Особливості здійснення судового розгляду у спеціальному кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 435–438.